

СУЧАСНИЙ ОПЕРНИЙ ТЕАТР У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

УДК 78:7.079(450)

Пономаренко О. Ю.

Пономаренко Олена Юріївна – кандидат мистецтвознавства, доцент, докторант кафедри історії світової музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-3726-489X>

ВІСІМДЕСЯТИЙ ЮВІЛЕЙНИЙ СЕЗОН «MAGGIO MUSICALE FIorentINO» (РОЛЬ МУЗИЧНИХ ФЕСТИВАЛІВ У КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ СУЧАСНОЇ ІТАЛІЇ)

Мета статті – охарактеризувати музичні фестивалі в сучасній Італії, визначити основні їх типи, розглянути їх організацію на прикладі «Maggio Musicale Fiorentino» (вісімдесятого ювілейного сезону). Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні індуктивного методу для дослідження окремих фестивальних напрямів і загальних тенденцій фестивального процесу в культурному житті сучасної Італії. Наукова новизна полягає в тому, що музичні фестивалі в сучасній Італії розглянуто як складову італійської національної культури, визначено їх вплив на музичне життя сьогодення. Системний аналіз італійських фестивальних заходів сприятиме запозиченню цього досвіду українськими музикантами і використання його в музичному житті України. Фестивалі органічно вписалися в музичне життя сучасної Італії, а фестивальний рух, зазнавши значних змін протягом останнього десятиліття ХХ – початку ХХІ ст., набирає все більшого розвитку: 1) зросла кількість фестивальних заходів – від професійних до аматорських; 2) професійні фестивалі – це масштабні заходи, які охоплюють школи, майстер-класи і творчі проекти молодих музикантів; 3) поширюються міжкультурні і творчі зв'язки не тільки між 20 областями Італії, які поділяються на 107 провінцій (province), а й на міжнародному, регіональному, міському рівнях. Одним з найяскравіших музичних проєктів серед професійних фестивалів є «Флорентійський музичний травень», який значно розширив свої функції: тепер це творча інституція зі своїм театром, оркестром, хором, академією, майстер-класами, студією запису, журналом, асоціацією «Amici del teatro del Maggio Musicale Fiorentino», меценатами, спонсорами. Він зберігає традиції і дотримується формули – висока якість і професійний рівень, охоплюючи і фестиваль «Maggio Musicale Fiorentino», який уже 80-й сезон відбувається щороку у Флоренції протягом кінця квітня – початку червня.

Ключові слова: музичний фестиваль, професійні фестивалі, «Флорентійський музичний травень», музичне життя сучасної Італії.

У роки незалежності між Україною і країнами Європи налагоджуються міцні міжнародні відносини, зокрема й українсько-італійські культурні зв'язки, які мають давню історію. Починаючи з XV ст., у списках Болонського університету є імена сту-

---

© Пономаренко О. Ю., 2018

дентів і магістрів із прикладкою «Rossicus», «Rhutenus», «Roxolanus», «Le Russia». Серед вихованців Болонського університету – учений-енциклопедист, доктор мистецтв і медицини, професор, ректор Болонського університету медицини і вільних наук, один із зачинателів гуманістичної культури в Україні Юрій Дрогобич (за деякими джерелами – Георгій, син Доната із Русі; Юрій зі Львова; Юрій із Дрогобича; Юрій Котермак; народився близько 1450 – помер 1494¹).

Особливого значення ці зв'язки набули наприкінці XVIII – у першій половині XIX століть. Творчість українських діячів, які навчалися і працювали в Італії (М. Березовський, Д. Бортнянський, С. Гулак-Артемівський, І. Мартос, А. Лосенко, Є. Фомін, за однією з версій, С. Дегтярьов та І. Хандошкін) стала «складовою української національної культури і, водночас, здобутком російської музичної культури, культури світового рівня»². Значні досягнення українського музичного мистецтва цього періоду представлені творчістю М. Березовського, Д. Бортнянського. Освіту вони здобули в Україні, Росії, а також в Італії, зокрема в Болонській філармонійній академії. З Італією пов'язане й життя С. Гулака-Артемівського. За порадою М. Глінки, він навчався співу в Італії, у П. Романі, 1841 року дебютував у Флорентійському оперному театрі, протягом 1842–1864 років, повернувшись до Петербурга, працював у складі російської оперної трупи, періодично гастролював в Італії, брав участь в оперних і драматичних виставах. Серед іноземних оперних співаків і педагогів, які працювали в Україні, – Камілло Еверарді, баритон, учень Франческо Ламперті і Мануеля Гарсія, закінчивши кар'єру співака, викладав вокал у Петербурзькій консерваторії (1870–1888), Київському музичному училищі (1890–1897), Московській консерваторії (з 1897 року). Серед його учнів – відомі співаки Федір Стравінський і Володимир Майборода.

У наш час культурні зв'язки між країнами постійно збагачуються: здійснюються інтернаціональні проекти – музичні конкурси, фестивалі, оперні постановки, концертні програми за участю українських музикантів поряд із зарубіжними колегами. Національна опера України імені Т. Г. Шевченко, Національна Львівська опера імені Соломії Крушельницької активно й досить успішно інтегруються у світовий музичний процес, про що свідчать їх гастрольні виступи у багатьох країнах світу, зокрема й на сценах італійських театрів.

У 2012 році в Києві відбулися концерти італійського ансамблю барокової музики «La Venexiana», а восени 2014 року в межах цього проекту посольство Італії в Україні здійснило масштабні культурні заходи за участю не тільки італійських і українських музикантів, а й з інших європейських країн. Крім того, відбувся фестиваль музики епохи Бароко, а в Національній опері України – грандіозна постановка «Реквієму» Дж. Верді, присвячена 100-річчю від початку Першої світової війни. Відзначимо, що фестиваль барокової музики в Києві проходив паралельно з фестивалем «Roma festival barocco» в Римі. Активну участь у міжнародних проектах Україна – Італія бере НМАУ ім. П. І. Чайковського. Ректор Академії професор В. І. Рожок уклав угоду з консерваторією міста Трієст (Італія), започаткувавши цим постійний творчий обмін

¹ Див.: Горенко Л. І. Болонська філармонійна Академія та її зв'язки з Україною кінця XVIII – першої половини XIX ст. // *Культура України* : зб. наук. праць / Харк. держ. академія культури. Харків : ХДАК. Вип. 20 : *Культура України. Мистецтвознавство. Філософія* / Харк. держ. академія культури ; відп. ред. В. М. Шейко. Харків : ХДАК, 2007. С. 57–67.

² Див.: там само.

студентами різних спеціальностей, участь вихованців НМАУ у престижних міжнародних конкурсах і фестивалях в Італії.

Незважаючи на те, що такі культурні проекти привертають увагу виконавців, досі в українському музикознавстві немає наукових праць із питань розвитку фестивального процесу в Італії, фестивального руху в контексті інтернаціональних зв'язків та його майбутнього. Щоправда, протягом останніх десяти років усе більше увагу дослідників привертають сучасні фестивалі й конкурси у світовому й вітчизняному контекстах.

Цікаву подорож театрами Європи – у Мюнхена, Зальцбурга, Байройта, італійського Пезаро – представлено у праці Марини Черкашиної-Губаренко. Автор з'ясовує природу театральньо-оперного мистецтва, визначає особливості його сприйняття, специфіку сучасних оперних постановок та роль музичної режисури як базової складової оперного спектаклю. Особливу увагу дослідниця приділяє саме оперним фестивалям, які стали важливими, знаковими подіями музично-театральної Європи сьогодення¹.

У монографії М. Шведа² докладно розкрито становлення й основні тенденції розвитку фестивального процесу, здійснено огляд найважливіших світових фестивалів в Австрії, Німеччині, Швейцарії, Нідерландах тощо, розглянуто українські фестивалі, які посіли певне місце у світовому культурному просторі. На жаль, музичні фестивалі в сучасній Італії М. Швед не розглядає, а лише згадує про музичні фестивалі у Венеції і Флоренції. У працях відомого музикознавця, дослідника сучасної української музики, музичного критика О. Зінькевич докладно розкрито особливості українських фестивалів в сучасному культурному просторі. Зокрема, у статті «Музика говорить мовою нашого часу»³ вона докладно аналізує, порівнює й оцінює престижні фестивалі сучасної музики в Україні: «Київ Музик Фест (Київ) та «Два дні і дві ночі» (Одеса). М. Пухляк розкриває особливості національного виконавства крізь призму конкурсного руху в Україні як феномен сучасного культурного простору⁴. Але фестивальний рух в Італії не привертає уваги дослідників, хоча потребує наукового розгляду.

Актуальність теми статті зумовлена необхідністю комплексно представити музичне фестивальне життя в сучасній Італії як складову італійської національної культури. Порушена проблема актуальна з наукової і практичної точки зору: результати дослідження нададуть змогу українським музикантам пізнати особливості організації музичних фестивалів у сучасній Італії, запозичити досвід і використати його в музичному житті України.

Свого часу музикознавець А. Сохор відновив зацікавлення музичною соціологією як самостійною науковою дисципліною. Його праці не втратили своєї актуальності, вони дають «<...> зріз музичної культури певної місцевості в певний історичний момент, тобто картину сучасного музичного життя. Особливо зацікавлює опис і аналіз

---

¹ Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр у мінливому часопросторі. Харків : Акта, 2015. 392 с.

² Швед М. Б. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики. Львів : Сполом, 2010. 440 с.

³ Зінькевич О. С. Музика говорить мовою нашого часу // Критика. Київ, 2004. № 7–8 (81–82). С. 30–34.

⁴ Пухляк М. Є. Конкурс музикантів-виконавців як феномен сучасного культурного простору: дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 Теорія та історія культури (мистецтвознавство) / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського, Київ, 2014. 201 с.

музичного побуту різних верств і груп населення, з'ясування того, якими видами діяльності, пов'язаної з музикою, вони займаються і наскільки активно, що вони слухають, співають і грають»¹. Думка ця не втрачає актуальності й сьогодні.

Мета статті – розкрити особливості музичних фестивалів у сучасній Італії, визначити їх основні типи й особливості організації на прикладі проведення «Maggio Musicale Fiorentino» (вісімдесятого ювілейного сезону).

За однією з версій, традиція сучасного музичного фестивального руху зародилася у 30-ті роки ХХ століття у Флоренції і Венеції. Вона діє і в музичному житті сучасної Італії, якій належить першість серед європейських країн щодо проведення фестивалів.

Слово «фестиваль» походить від французького «festival», утворене від латинського «festivus» – «веселий, святковий». Це масове свято, яке збирає велику кількість людей, об'єднаних спільними зацікавленнями, захопленнями, досягненнями та ідеями. Музичні фестивалі в сучасній Італії проводяться переважно протягом травня – жовтня, що зумовлено кліматичними умовами цього півострова. Під час цих творчих заходів цикли концертів і вистав, об'єднані спільною назвою, єдиною програмою і проходять в особливо урочистій обстановці. Вони різні за тривалістю (від кількох днів до півроку) і за змістом: монографічні (творчість одного композитора), тематичні (музика певного жанру, певної епохи чи стилістичного напрямку). Фестивалі організовують держава і місцева влада, філармонії і музичні товариства, асоціації культури, а також фірми і приватні особи. Музичні фестивалі проводяться щорічно, раз у два-чотири роки або до якихось урочистих подій. Влаштовують їх зазвичай у містах, відомих музичними традиціями, пов'язаних із життям і діяльністю великих музикантів.

Музичні фестивалі в сучасній Італії можна умовно поділити на професійні й аматорські. Професійні фестивалі мають свою історію, деякі з них щорічні, інші тривають не одне десятиліття. Принцип їх організації і проведення передбачає певну концепцію і тематичну спрямованість, високі критерії добору учасників, солідні гонорари та майбутні контракти з відомими театрами і оркестрами Італії. Серед професійних музичних фестивалів сьогодення назвемо:

1. «Венеціанський музичний фестиваль» (Festival Internazionale di Musica Contemporanea Biennale di Venezia).
2. «Флорентійський музичний травень» (Maggio Musicale Fiorentino).
3. «Оперний фестиваль Арена ді Верона» (Arena di Verona Opera Festival).
4. «Стреза фестиваль» (Stresa Festival – Settimane Musicali di Stresa).
5. «Равелло Фестиваль» – фестиваль класичної музики (Ravello Festival).
6. «Фестиваль імені Верді в Пармі» (Parma Verdi Festival).
7. «Фестиваль Пуччіні. Торре дель Лаго» (Festival Puccini Torre del Lago).
8. «Фестиваль націй. Чітта ді Кастелло» (Festival delle Nazioni).

Перші музичні фестивалі, зокрема «Венеціанський музичний фестиваль» (Festival Internazionale di Musica Contemporanea Biennale di Venezia), «Флорентійський музичний травень» (Maggio Musicale Fiorentino), «Свято музики в Умбрії» (La Sagra musicale Umbra), «Театр новинок міста Бергамо» (Teatro della Novita' di Bergamo), «Сієнський музичний тиждень» (La Settimana musicale Senese) засновані в Італії у період фашистського режиму з метою привернути увагу зарубіжної публіки до культурних зацікавлень італійської еліти. Їх організовували вузьке коло музикантів, компо-

¹ Сохор А. Н. О современных задачах социологии музыки // Вопросы социологии и эстетики музыки : сб. ст. Вып. I. Ленинград : Сов. композитор, 1980. С. 288.

зиторів і музичних критиків, відвідували лише заможні італійці та іноземці. Як зазначає М. Лебедь, ідеологи фашистського режиму заборонили вживати слово «фестиваль» і замість нього – слова, тісно пов'язані з місцевою традицією – свято (sagra), травень (maggio), тиждень (settimana) тощо¹.

Один із найяскравіших музичних проєктів серед професійних фестивалів – «Венеціанський міжнародний фестиваль сучасної музики» (Festival Internazionale di Musica Contemporanea Biennale di Venezia), уперше проведений у вересні 1930 року в межах Бієннале мистецтв. Він присвячений сучасній італійській і зарубіжній музиці. Перші чотири фестивалі в межах Бієннале відбувалися раз у два роки, з 1936 року фестиваль став щорічним, хоча й були перерви у 1939, 1940, 1943–1945 роках.

Ще один із найбільш давніх і престижних професійних фестивалів, який триває вже 80-й сезон, – це «Флорентійський музичний травень» (Maggio Musicale Fiorentino). Уперше він відбувся 1933 року і проходив раз у два роки, а з 1937 року – щорічно, за винятком часів Другої світової війни. Його задумано як оперний фестиваль – на його відкритті звучала опера Дж. Верді «Набукко». Цієї традиції дотримуються й тепер, щосезону здійснюються постановки опер Дж. Верді, зокрема у 80-му сезоні звучала опера «Дон Карлос». Згодом цей фестиваль розширив свої жанрові й часові межі, триваючи протягом кінця квітня – початку червня. Професійною ознакою фестивалю є високий рівень виконання музики, а також численні інновації в режисурі й сценографії. Цю, тривалий час незмінну формулу, запропонував генеральний секретар першого фестивалю, музичний критик Гвідо Гатті (Guido Gatti). Перш ніж вирушити до Флоренції, протягом 1925–1931 років він обіймав посаду арт-директора Туринського оперного театру і здійснив там чимало постановок, зокрема опер Дж. Россіні, Х.-В. Глюка, світові прем'єри «Священне уявлення про Авраама і Ісаака» І. Піццетті (1926) і «Мадонна Імперії» Ф. Альфано (1927), італійські прем'єри – «Ариадна на Наксосі» Р. Штрауса (1925) та «Іспанський час» М. Равеля (1926), а також серії симфонічних і камерних концертів з кращими диригентами і виконавцями.

Засновниками фестивалю стали диригент Вітторіо Гуї (Vittorio Gui), політик і антрепренер Луїджі Рідольфі (Luigi Ridolfi), а також політик і журналіст Алессандро Паволіні (Alessandro Pavolini). У 1928 році В. Гуї переїхав до Флоренції, щоб очолити постійно діючий Флорентійський оркестр, 1933 року, коли було утворено новий фестиваль, його колектив став офіційним оркестром фестивалю і набув всесвітньої популярності².

Фестиваль заснований 1937 року, до участі в ньому запрошують найкращих музикантів світу: співаків (Марія Каллас і Лучано Паваротті), композиторів (П'єтро Масканьї, Ріхард Штраус, Пауль Хіндеміт, Бела Барток, Ігор Стравінський, Луїджі Даллапікола, Луїджі Ноно, Карлхайнц Штокхаузен і Лучано Беріо), диригентів (Вітторіо Гуї, Бруно Вальтер, Вільгельм Фуртвенглер, Дмитро Мітропулос, Отто Клемперер, Ігор Стравінський, Пауль Хіндеміт, Леонард Бернстайн, Клаудіо Аббадо, Гоффредо Петрассі, Луїджі Даллапікола, Кшиштоф Пендерецький, Лучано Беріо, Зубін Мета, Герберт фон Караян, Рікардо Муті). Відомі режисери, художники і скульптори (Макс Рейнхардт, Густав Грюндгенс, Лукіно Вісконті, Франко Дзеффіеллі, Лука Ронконі, Боб Вілсон, Джорджо Де Кіріко, Оскар Кокошка) беруть участь у створенні сценографії і костюмів, а свого часу: Джорджо де Кіріко, Феліче Казораті, Маріо Сіроні, Джіно Северіні.

---

¹ Лебедь М. И. Альфредо Казелла и новая музыка в Италии : дис. ... канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 Муз. искусство / Московская гос. консерватория. им. П. И. Чайковского. Москва, 2012. С. 58.

² Там само. С. 61.

Репертуар фестивалю вражає різноманітністю сценічних акцій: драматичні й оперні вистави, балети, симфонічні твори. Найкращі італійські композитори писали музику для цього фестивалю. Серед прем'єр – «Орсеоло» Ільдебрандо Піццетті (1935), «Пустеля спокус» Альфредо Казеллі (1937), «Антоній і Клеопатра» Джан Франческо Маліп'єро (1938), «Дон Жуан із Манар» Франко Альфано (1941); Луїджі Даллап'єккола мав дебютувати з «Нічним польотом» 1940 року. Протягом цього часу постійними диригентами фестивалю були: Вітторіо Гуї (Vittorio Gui, 1928–1936), Маріо Россі (Mario Rossi, 1937–1946), Бруно Бартолетті Bruno Bartoletti, 1957–1964), і Ріккардо Муті (Riccardo Muti, 1969–1981), Зубін Мета (Zubin Mehta, 1985 по теперішній час, 2006 року йому присвоєно звання почесного довічного диригента.).

Зубін Мета на фестивалі у Флоренції не тільки керує концертами, а й генерує ідеї, формує програми. За його словами, «Виваженість, спокій і консерватизм у всьому – такий символ флорентійського травня»¹. У наш час оркестр і хор театру носять ім'я фестивалю – оркестр і хор Флорентійського музичного травня. Оркестр із 1985 року очолює Зубін Мета, хормейстер – Лоренцо Фратіні (Lorenzo Fratini). Вони раніше набули професійного досвіду, працюючи у відомих світових колективах.

Концерти фестивалю відбувалися переважно на сцені театру Comunale, з 2011 року – на майданчиках міського культурного комплексу «Опера Флоренції (Teatro del Maggio)», а також у театрі Гольдоні (Teatro Goldoni), у театрі Мандзоні (Teatro Manzoni). У 2014 році будівлі театру «Опера Флоренції (Teatro del Maggio)» присуджено Національну премію як найкращій архітектурній споруді за останні п'ять років. Флоренція чекала на цей зал з кінця Другої світової війни, головний диригент Зубін Мета особисто здійснював свою мрію, уперше потрапивши у це місто 1962 року: «У театрі прекрасна акустика, він як дерево, яке з часом трансформується і стає все кращим і кращим. Матеріали й кольори театру притаманні епосі Відродження Флоренції – білий і зелений мармур, яким оздоблено стару будівлю Баптистерій Сан-Джованні на П'яцца Дуомо, теракотові купола собору Санта-Марія-дель-Фіоре, золото дорогоцінних полотен Тоскани, які піднесли її до рівня світової столиці мистецтва»².

Задуманий архітектором Паоло Дезідері (Paolo Desideri) «новий дім» театру розташований між культурним центром та Parco delle Cascine, «зеленими легенями» міста. Крім того, близькість до Stazione Leopolda допомагає створити культурний центр європейського значення. Три зали театру: один – на 1800 місць, відкритий зал на 2000 і камерний зал від 500 до 1000 місць. La Cavea розташована на даху театру, щоб доповнити і завершити велику систему терас і бельведер будівлі. Стіни головного залу оздоблені деревом груші і забезпечують ідеальну акустику. Щільна мережа тонких мідних ланцюгів також допомагає переносити звук без спотворень. Сцена має подвійну глибину порівняно із середньою кількістю італійських і зарубіжних театрів, і завдяки своїй гнучкості здатна розмішувати у своїх бічних кишнях два налаштування для декорацій, готових до переміщення між діями.

Teatro del Maggio відкрито 21 грудня 2011 року виконанням Дев'ятої симфонії Людвіга ван Бетховена під керівництвом Зубіна Мети. Тут постійно відбуваються концерти оркестру й хору «Maggio Musicale», виступають такі майстри, як Клаудіо Аббадо (Claudio Abbado), Ріккардо Муті (Riccardo Muti), Густаво Дудамель (Gustavo

¹ Academy young-artists / Teatro del Maggio 2017. URL: <http://www.operadifirenze.it> (accessed: 15.10.2017).

² Там само.

Dudamel), Даніеле Гатті (Daniele Gatti), Фабіо Луїзі (Fabio Luisi), провідні оркестри (Берлінський філармонічний оркестр, Санкт-Петербурзький філармонічний оркестр і Національний оркестр Франції). Серед артистів, які виступали тут, – Алессандра Феррі (Alessandra Ferri), Марієлла Девіа (Mariella Devia), Сумі Джо (Sumi Jo), Аня Хартерос (Anja Harteros), Альдо Чікколіні (Aldo Ciccolini), Уто Угі (Uto Ughi), Мауріціо Полліні (Maurizio Pollini), Грегорі Кунде (Gregory Kunde).

У програмі 80-го сезону «Maggio Musicale Fiorentino» звучали твори композиторів різних стильових напрямів: Четверта симфонія А. Брукнера, «Німецький реквієм» Й. Брамса, твори Ч. Айвза, І. Феделе, П. Чайковського, Р. Вагнера, Р. Шумана. Перший вечір відкрив Зубін Мета увертюрою «Коріолан» Л. ван Бетховена і прем'єрою сучасного твору – Концерт для перкусії та оркестру Фрідріха Церха (Friedrich Cerha) у виконанні Сімоні Рубіно (Simone Rubino). У другому відділенні Майкл Баренбойм (Michael Barenboim) представив Концерт для скрипки з оркестром *ре мажор* оп. 77 Й. Брамса. Під час фестивалю виступили музиканти з усього світу: Пабло Феррандес (Pablo Ferrandez) на віолончелі Страдіварі лорда Айлсфорда виконав Концерт для віолончелі з оркестром оп. 104 А. Дворжака і «Te Deum», улюблену роботу А. Брукнера. Віртуоз гри на мандоліні Аві Авітал (Avi Avital) – номінант премії «Греммі» «Найкращий інструментальний сольний виступ з оркестром» за виконання Концерту Авнера Дормана (Avner Dorman). Він представив саме цей твір і Концерт *ре мажор* RV 93 А. Вівальді. Серед учасників фестивалю – співаки (сопрано Сара Тайнен / Sarah Tunan, баритон Мартін Кранцле / Martin Kränzle), диригентів (Джеффри Тейт / Jeffrey Tate, Тьєррі Фішер / Thierry Fischer, Девід Робертсон / David Robertson, Густаво Дудамель / Gustavo Dudamel) і оркестри (Берлінський філармонічний оркестр і оркестр Флорентійського музичного травня).

Для участі у фестивалі «Maggio Musicale» запрошують переважно молодих музикантів. Тут діє Академія «Флорентійський музичний травень», у якій працюють курси підвищення кваліфікації для молодих співаків, Академія вищої освіти молодих митців, створена за підтримки асоціації театральних діячів і Cosefi – асоціації великих компаній, серед яких є автомобільна «Fiat». Діяльність Академії здійснюється за двома галузями: художня – для співаків, інструменталістів, танцюристів і технічна – для костюмерів, декораторів, театральних кравців, візажистів, майстрів сцени, слюсарів-інструментальників, верстатників, світлових і звукових техніків.

Протягом 1937–1950-х років свою артистичну кар'єру саме тут розпочали Гранд-оперні голоси: мецо-сопрано Федора Барб'єрі (Fedora Barbieri), тенори Ферруччо Тальявіні (Ferruccio Tagliavini) та Франко Кореллі (Franco Corelli), баритони Роландо Панераї (Rolando Panerai), Джіно Бекі (Gino Bechi), Джанджакомо Гуельфі (Giangiacomo Guelfi).

В академії створено дитячий хор, молоді виконавці мають унікальну можливість узяти участь в операх, концертах і заходах театру, як у складі хору, так і виступити соло. Хор ставить свої шоу і бере участь у концертах інших творчих заходів. У наш час у дитячому колективі понад 80 хористів віком 7–15 років. Хормейстер – маестро Лоренцо Фратіні (Lorenzo Fratini) і його помічниця Сара Маттеуччі (Sara Matteucci).

Протягом року у Флорентійській опері здійснено кілька проектів:

1. «Усі опери» – вистави для шкіл і родин, їх мета – ознайомити дітей та їх батьків з оперою.
2. Театр Maggio Musicale Fiorentino відкриває проект, у якому студенти різних творчих закладів можуть бути присутніми на репетиціях, спостерігати за роботою

художників, режисера, творчої групи, хореографа, оркестру й хору, а також техніків на сцені. Під час екскурсій вони можуть відвідати фойє, концертний зал, сцену, репетиційні зали оркестру і хору, костюмерні і швейні майстерні.

3. Протягом сезону 2017–2018 років у Museo del Maggio (MuMa) передбачено відкрити музей дорогоцінних ескізів костюмів і декорацій до спектаклів.

4. Книги «Maggio Musicale Fiorentino» – це серія, створена у співпраці с Giunti Progetti Educativi, щоб за допомогою розповідей, оригінальних ілюстрацій письменників і художників привернути увагу молодших дітей до опери, зокрема: «Al canto, Al ballo» («Як одного дня Опера народилася у Флоренції»), «I capricciozi della sorte Ossia L'italiana in Algeri» («Примхи долі, або Італійка в Алжирі»), про твір Джоаккіно Россіні.

5. «Maggio Live» – офіційна рекордна колекція «Opera di Firenze», яка надає фанатам у всьому світі деякі незвичайні записи, що зберігаються в архіві фестивалю з 1952 року; журнал «Agione», який безкоштовно дарують глядачам, присутнім в театрі на відкритті сезону.

Фінансова підтримка цього проекту здійснюється завдяки приватним внескам від 50 євро і допомозі меценатів (внесок – 10000 євро). Імена всіх прихильників та меценатів (розподіл за цими категоріям залежить від фінансових внесків учасників – 50, 200, 3000, 10000 євро) публікуються у програмах і на інтернет-сайті фестивалю. Вони мають певні знижки та переважне право на купівлю квитків або поновлення передплати, можливість участі у генеральних репетиціях творів, відкритих для публіки, зустрічах з артистами сезону, прес-конференціях і спеціальних театральних заходах, нагороджуються подарунками – пам'ятними CD і отримують картку Maggio Club Black.

За час свого існування «Флорентійський музичний травень», не змінюючи назви, значно розширив свої функції. Тепер це творча інституція зі своїм театром, оркестром, хором, академією, майстер класами, студією запису, журналом, асоціацією «Amici del teatro del Maggio Musicale Fiorentino», меценатами, спонсорами. Це творчий проект, який дотримується традиції – висока якість і професійний рівень в усьому. Цей масштабний проект охоплює і фестиваль «Maggio Musicale Fiorentino», який уже 80-й сезон відбувається щороку протягом кінця квітня – початку червня у Флоренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горенко Л. І. Болонська філармонійна Академія та її зв'язки з Україною кінця XVIII – першої половини XIX ст. // *Культура України : зб. наук. праць / Харк. держ. академія культури*. Харків : ХДАК. Вип. 20 : *Культура України. Мистецтвознавство. Філософія / Харк. держ. академія культури ; відп. ред. В. М. Шейко*. Харків : ХДАК, 2007. С. 57–67.

2. Зінкевич О. С. Музика говорить мовою нашого часу // *Критика*. Київ, 2004. № 7–8 (81–82). С. 30–34.

3. Лебедь М. И. Альфредо Казелла и новая музыка в Италии : дис. ... канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 Музыкальное искусство / Московская гос. консерватория им. П. И. Чайковского. Москва, 2012. 298 с.

4. Микитась В. Л. Давньоукраїнські студенти і професори. Київ: Абрис, 1994. 288 с., іл.

5. Пухляк М. Є. Конкурс музикантів-виконавців як феномен сучасного культурного простору: дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 Теорія та історія культури (мистецтвознавство) / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського, Київ, 2014. 201 с.

6. Сохор А. Н. О современных задачах социологии музыки // *Вопросы социологии и эстетики музыки : сб. ст. Вып. I. Ленинград : Сов. композитор, 1980. С. 281–293.*

7. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр у мінливому часопросторі. Харків : Акта, 2015. 392 с.
8. Швед М. Б. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики. Львів : Сполом, 2010. 440 с.
9. La Biennale di Venezia – Biennale musica 2017. URL: www.labiennale.org (accessed: 15.10.2017).
10. *80°Maggio Musicale Fiorentino*. URL: <http://www.operadifirenze.it> (accessed: 15.10.2017).

REFERENCES

1. Cherkashina-Gubarenko, M. (2015) *Opera theatre in a changing time-space [Opernyi teatr u minlyvomu chasoprostori]*. Kharkiv: Acta, 392 p.
2. *80th Maggio Musicale Fiorentino [80°Maggio Musicale Fiorentino]*. Available at: <http://www.operadifirenze.it>. [Accessed: 15.10.2017].
3. Horenko, L. (2007). Accademia Filarmonica di Bologna and its Ties with Ukraine in the End of the 18th Cent. – the First Half of the 19th Cent. [Bolonska filarmoniina Akademiia ta yii zviazky z Ukrainoiu kintsia XVIII – pershoi polovyny XIX st.]. *Culture of Ukraine [Kultura Ukrainy]*, Collection of Scientific Works, Kharkiv State Academy of Culture, vols 20. Kharkiv: KhDAK, pp. 57–67 [in Ukrainian].
4. Lebed, M. (2012). Alfredo Casella and New Music in Italy [Alfredo Kazella i novaya muzyka v Italii]. Extended abstract of candidate's thesis. Moscow, 298 p. [in Russian].
5. Mykytas, V. (1994). *Old Ukrainian Students and Professors [Davnoukrainski studenty i profesory]*. Kyiv: Abrys, 288 p. [in Ukrainian].
6. Puchlyanco, M. (2014) *The competition of musicians-performers as a phenomenon of modern cultural space [Konkurs muzykantiv-vykonavtsiv yak fenomen suchasnoho kulturnoho prostoru]*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: NMAU, 201 p. [in Ukrainian].
7. Shwed, M. (2010). *Trends in the development of international festivals of contemporary music [Tendentsii rozvytku mizhnarodnykh festyvaliv suchasnoi muzyky]*. Lviv: Spolom, 440 p. [in Ukrainian].
8. Sokhor, A. (1980). On current issues of the sociology in music [O sovremennykh zadachakh sotsiologii muzyki]. *Questions of sociology and music aesthetics [Voprosy sotsiologii i estetiki muzyki]* Sat. item, vols I. Leningrad: Sov. compositor, pp. 281–293 [in Russian].
9. *The Venice Biennale – Music Biennale 2017 [La Biennale di Venezia – Biennale musica 2017]*. Available at: www.labiennale.org. [Accessed: 15.10.2017].
10. Zinkevych, O. (2004). Music speaks the language of our time [Muzyka hovoryt movoiu nashoho chasu]. *Criticism [Krytyka]*, vols 7–8 (81–82), Kyiv, pp. 30–34 [in Ukrainian].

Пономаренко Е. Ю. Восьмидесятый юбилейный сезон «Maggio Musicale Fiorentino» (роль музыкальных фестивалей в системе культурной жизни современной Италии). Цель – раскрыть важнейшие аспекты и особенности функционирования музыкальных фестивалей современной Италии, определить основные их типы, рассмотреть специфику организации музыкальных проектов на примере «Maggio Musicale Fiorentino» (восьмидесятого юбилейного сезона). **Методология исследования** базируется на применении индуктивного метода, который заключается в исследовании отдельных фестивальных направлений и позволяет определить общие тенденции фестивального процесса в системе культурной жизни современной Италии. Научная новизна заключается в том, что впервые в украинском музыковедении музыкальные фестивали современной Италии изучаются как неотъемлемая составляющая итальянской

национальной культуры и определяется влияние итальянских фестивальных проектов на состояние музыкальной жизни современности. Системный анализ итальянских фестивалей является предпосылкой заимствования этого опыта украинскими музыкантами и использования его в практике музыкальной жизни современной Украины. **Выводы.** Фестивали органично вписались в систему музыкальной жизни современной Италии, а фестивальное движение претерпело значительные изменения и в течение последнего десятилетия XX – начала XXI века. набирает все больше оборотов: 1) увеличилось количество фестивалей от профессиональных до любительских; 2) профессиональные фестивали достигли уровня масштабных мероприятий со своими школами, мастер классами и реализацией творческих проектов молодых музыкантов; 3) распространяются межкультурные и творческие связи не только между 20 областями Италии, которые в свою очередь делятся на 107 провинций (province), но и в международном контексте (происходят на международном, региональном и городском уровнях). Одним из самых ярких музыкальных проектов в панораме профессиональных фестивалей остаётся «Флорентийский музыкальный май», за годы существования он значительно расширил свои функции. Сейчас это не только музыкальный фестиваль, который проходит в определённый месяц года, а творческая организация со своим театром, оркестром, хором, академией, мастер-классами, студией звукозаписи, журналом, ассоциацией «Amici del teatro del Maggio Musicale Fiorentino», меценатами, спонсорами. Это мощный творческий проект, который сохраняет традиции и придерживается основной формулы – высокое качество и профессиональный уровень во всём. В состав данного масштабного проекта входит также и фестиваль «Maggio Musicale Fiorentino», который уже 80-й сезон проходит ежегодно с конца апреля до начала июня в сердце итальянской Тосканы – городе Флоренции.

Ключевые слова: музыкальный фестиваль, профессиональные фестивали, «Флорентийский музыкальный май», музыкальная жизнь современной Италии.

PONOMARENKO O. YU.

Ponomarenko Olena Yuriivna – PhD in Art Criticism, Associate Professor, Doctoral Candidate at the Department of History of World Music at P. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine.

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-3726-489X>

THE EIGHTIETH ANNIVERSARY SEASON OF “MAGGIO MUSICALE FIORENTINO” (ABOUT THE ROLE OF MUSIC FESTIVALS IN THE SYSTEM OF CULTURAL LIFE IN MODERN ITALY)

The aim of this research is to reveal the most important aspects and features of functioning of music festivals in modern Italy; to consider their main types and specifics of organizing such music projects on the example of “Maggio Musicale Fiorentino” (the eightieth anniversary season).

The methodology of the research is based on the use of the inductive method, which consists in the study of individual festival trends, which allowed determining the general tendencies of the existence of the festival process in the system of cultural life in modern Italy.

Relevance is in the necessity to study comprehensively the music festival life in modern Italy as an integral part of Italian national culture The identification of the importance and influence of Italian projects on the state of the musical life at our time acquires special attention and will help

domestic musicians learn the specifics of the organization of music festivals in modern Italy, learn this experience and use it in the practice of the musical life of modern Ukraine.

Conclusions. Festivals have become a vital part of the music life system in modern Italy; the festival movement has undergone considerable changes and has acquired pace in the last decade of the 20th century and in the beginning of the 21st century: 1) number of festival events, both professional and amateur, is growing; 2) professional festivals are growing to the size of large-scale events, that may even include schools that give master classes and implement creative projects within the festivals for young musicians; 3) intercultural and creative ties develop, not only between 20 regions of Italy (that are divided into 107 provinces), but also in the international context (taking place on international, regional and city levels). 4) one of the brightest musical projects in the panorama of professional festivals is the “Florentine musical May”, during the years of its existence has significantly expanded its functions. Now it’s not only a music festival that takes place in a certain month of the year, but a creative organization with its own theater, orchestra, choir, academy, master classes, recording studio, magazine, association “Amici del teatro del Maggio Musicale Fiorentino”, sponsors. It is a powerful creative project that preserves traditions and adheres to the basic formula – high quality and professional level in everything. This large-scale project also includes the festival “Maggio Musicale Fiorentino”, which already passes the 80th season every year from the end of April to the beginning of June in the heart of Italian Tuscany – the city of Florence.

Key words: music festival, professional festivals, “Florentine musical May”, music life of modern Italy.